

In deze rubriek bespreekt de redactie afstudeerscripties met onderwerpen die aansluiten op de in AGORA aangesneden thema's. De redactie kiest scripties die opvielen in kwalitatief en/of inhoudelijk opzicht.

Mertens, H. (2005) Nederland – Vlaanderen. Onderzoek naar de ruimtelijke effecten van een verschillende institutionele structuur. Radboud Universiteit Nijmegen, Faculteit Managementwetenschappen.

AGORA heeft een Nederlands-Vlaamse redactie en heeft de intentie in te gaan op verschillen tussen Nederland en Vlaanderen. Dat wij daarin niet alleen staan blijkt uit de scriptie van Harm Mertens. Mertens studeerde Planologie aan de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit Nijmegen. Hij vraagt zich in zijn afstudeerscriptie af hoe twee buurlanden onderling zo kunnen verschillen. Die verschillen beperken zich niet tot favoriete bieren en mayonaise: ze zijn ook evident in de ruimtelijke ordening. Volgens Meertens wordt het verschil in fysieke inrichting in Nederland en Vlaanderen mede veroorzaakt door de planningstelsels van de twee landen. In zijn scriptie gaat hij daarom in op het functioneren van instituties, actoren en ruimtelijke ordening. Om tot een empirisch onderzoek te komen kiest hij een thematische insteek: nieuwbouw van woningen. De hoofdvraag luidt: 'Welke relatie bestaat er tussen de ruimtelijke inrichting van woningbouwlocaties in Nederlandse en Vlaamse middelgrote dorpen en de centrale planningswetgeving in de periode 2000-2004?' Voor de uitvoering van het onderzoek is gekozen voor twee vergelijkbare gemeenten in Nederland en Vlaanderen: Nederweert en Puurs. Mertens geeft een uitgebreide schets van beide gemeenten en analyseert vervolgens de nieuwbouwlocaties op basis van een set afgebakende factoren. Hij beschrijft hoeveel nieuwbouw aansluit bij de bestaande bebouwing, wat de afstand is tot industriegebieden en hoofdwegen, het stratenpatroon, het stedenbouwkundige concept, woningdifferentiatie en de woningtypes, -dichtheid en -situering. In Puurs blijkt het merendeel van de nieuwbouw overeen te komen met een lintbebouwing, terwijl in Nederweert het open blok domineert. In Puurs blijkt

verder 'slechts' zestien procent van de nieuwbouw onderdeel te zijn van een stedenbouwkundig concept, tegen vijftien procent in Nederweert. Ook is de woningdifferentiatie in Puurs groter (84 tegen 64 procent), maar de nieuwbouw in Puurs ligt ook vaker aan een doorgaande weg (20 tegen 5 procent). Na deze empirie wendt Mertens zich tot de planningstelsels. De wettelijke bepalingen zijn vastgelegd in de Wet op de Ruimtelijke Ordening (WRO) in Nederland en de Decreet Ruimtelijke Ordening (DRO) in Vlaanderen. Zowel Vlaanderen als Nederland kent een hiërarchische structuur. In Vlaanderen is het bodembestemmende gewestplan richtinggevend, terwijl in Nederland het gemeentelijke bestemmingsplan het zwaarste instrument is. Vlaanderen bevindt zich momenteel in een overgangsfase naar een nieuwe DRO. Dan volgt het 'pièce de résistance': de verbinding tussen de empirie van de woningnieuwbouw en de literatuurstudie met betrekking tot de planningstelsels. Mertens stelt dat krachtige lokale plannen, zoals het bestemmingsplan in Nederland, bijdragen aan de samenhang van de nieuwbouw. Het Vlaamse gewestplan kan alleen van algemene aard zijn. Specifieke randvoorwaarden op lokaal niveau zijn door de Belgische wetgeving niet mogelijk, aldus de auteur. Mertens heeft merkbaar moeite om de verschillen tussen de twee cases te koppelen aan de planningstelsels. Meer in het algemeen blijkt het lastig te zijn om verschillen in ruimtelijke structuur toe te schrijven aan institutionele verschillen en daarover wordt momenteel fel gedebatteerd. Een ander minpunt is dat Mertens niet ingaat op de beperkte relevantie van een vergelijking tussen één Vlaamse en één Nederlandse case. Uiteraard kan hem binnen het kader van zijn afstudeerscriptie niet verweten worden dat hij niet meer locaties onderzocht. Bovendien is de empirie zeer uitgebreid. Echter, de eigenschappen van respectievelijk 153 en 219 nieuwbouwwoningen worden te gemakkelijk als representatief voorgesteld. Meertens had op z'n minst de beperkte relevantie moeten aantekenen.

Toch kan geconcludeerd worden dat Mertens een zinvolle bijdrage levert aan de planologische wetenschap. Ten eerste valt op dat hij in staat is geweest de

institutionele context van twee landen goed te operationaliseren tot een aantal meetbare variabelen. Een andere bijdrage is dat hij deze variabelen met uitvoerig empirisch onderzoek verwerkt tot goed vergelijkbare tabellen. De nadruk ligt daarbij op de diepte van de analyse, niet op breedte. Aan de representativiteit van enkele honderden woningen valt zoals gezegd te twifelen, maar een grotere populatie had in dit geval geleid tot minder diepgang. Het is juist de empirische rijkdom die maakt dat deze scriptie een aanrader is voor iedereen die zich bezig houdt met relaties tussen planningstelsels en ruimtelijke inrichting. Met name Mertens' onderzoeksmethode biedt studenten en andere onderzoekers een extra instrument bij het in kaart brengen van de ruimtelijke inrichting en bijbehorende planningsinstituties.

CASPER STELLING